

OKRUŽNI ZATVOR U NOVOM SADU**COUNTY JAIL IN NOVI SAD**Tamara Popić, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast – ARHITEKTURA**

Kratak sadržaj – Glavna ideja ovog rada jeste obezbeđenje savremenog objekta za izdržavanje kazne osoba protiv kojih se vodi krivični postupak, na odabranoj lokaciji u Novom Sadu. Cilj projekta jeste da ukaže na potrebe savremene institucije za prostorom koji pruža osećaj bezbednosti, da kazni onog ko prekrši zakon, ali i da utiče na dalje ponašanje zatvorenika, kako bi ga sprečili da ponovi istu grešku u daljem životu. Osnovni motiv rada je da se okružni zatvor predstavi kao centar prevaspitanja i suzbijanja krivičnih dela. Objekat spolja treba da pruža osećaj bezbednosti i spokoja, dok unutrašnji, zatvorski deo, simboliše kaznu.

Gljučne reči: Okružni zatvor, zatvor, krivične sankcije

Abstract – The main idea of this work is the provision of a modern facility for serving sentences of persons against whom criminal proceedings are being conducted, at the selected location in Novi Sad. The aim of the project is to point out the needs of a modern institution for a space that provides a sense of security, to punish the one who breaks the law, but also to influence the prisoner's further behavior, in order to prevent him from repeating the same mistake in his future life. The basic motive of the work is to present a district prison as a center for re-education and suppression of criminal offenses. The object from the outside should provide a sense of security and rest, while the inner, prison part symbolizes the punishment.

Keywords: County jail, prison, criminal sanctions

1. UVOD

Zatvor je ustanova gde se izvršavaju zatvorske kazne po pravosnažnoj i izvršnoj presudi suda. U zatvoru se čoveku ograničava sloboda u onoj meri u kojoj je to neophodno da bi se ostvarila svrha kažnjavanja.

Glavna ideja jeste stvaranje projekta za objekat modernog okružnog zatvora koji će biti inovativan na našem području, ali će svojom arhitekturom jasno prikazati svrhu. Na žalost, naša zemlja nema ni dovoljno kaznenih ustanova, niti su one adekvatno opremljene.

Projektom je definisan kapacitet smeštajnih jedinica za 152 zatvorenika, koji služe kaznu od maksimalno dve godine što je po zakonu karakteristično za ovu vrstu zatvora, i za nijansu više nego u trenutnom Novosadskom zatvoru.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila dr Jelena Atanacković Jeličić, red. prof.

2. TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA**2.1 Krivične sankcije**

Krivične sankcije predstavljaju prinudne mere zaštite društva od kriminaliteta, koje se sastoje u oduzimanju ili ograničavanju slobode ili prava počinocu krivičnih dela. Osim ovoga krivična sankcija može biti i upozorenje učinocu da će mu sloboda ili prava biti oduzeta ili ograničena, ako ponovo bude vršio krivična dela.

Svrhe izvršenja krivičnih sankcija su: resocijalizacija, prevaspitanje, integracija, rehabilitacija, sazrevanje i razvoj ličnosti. Svrha izvršenja kazne zatvora je da osuđeni tokom izvršenja kazne, primenom odgovarajućih programa postupanja, usvoji društveno prihvatljive vrednosti u cilju lakšeg uključivanja u uslove života posle izvršenja kazne, kako ubuduće ne bi činio krivična dela.

Osnovni faktori u prevaspitanju osuđenih lica su: organizacija kazneno-popravnih ustanova; rad i njegova organizacija; nastavno-obrazovna aktivnost; aktivnost slobodnog vremena (kulturno-umetničke, sportske, tehničke i druge); kolektiv osuđenika i njihovo samoorganizovanje; spoljni uticaji.

Krivični zakon danas ima četiri principa: da ostvari pravdu; da obuzda i onemoguće kriminal; da osudi kriminal ukazujući društvu na kazne i posledice ponašanja protiv zakona; da reformiše kriminalca ili modifikuje njegovo buduće ponašanje strahom od daljih sankcija [1].

2.2 Uređenje zavoda za izvršenje krivičnih sankcija

Zatvorski sistemi se dele na: Formalni – zaposleni; Neformalni – osuđeni.

Neformalni zatvorski sistem može biti manje ili više udaljen od formalnog zatvorskog sistema i manje ili više je njemu suprotstavljen. Neformalni zatvorski sistem ima svoju hijerarhiju, svoja pravila ponašanja i svoj jezik: sleng ili šatrovački jezik.

Zatvorski sistem u Srbiji: Zatvorima upravlja Uprava za izvršenje zavodskih sankcija pri Ministarstvu pravde, a njen šef je pomoćnik ministra. Uprava je organ u sastavu ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa [2].

2.3 Zavodi za izvršenje krivičnih sankcija

Vrste zavoda:

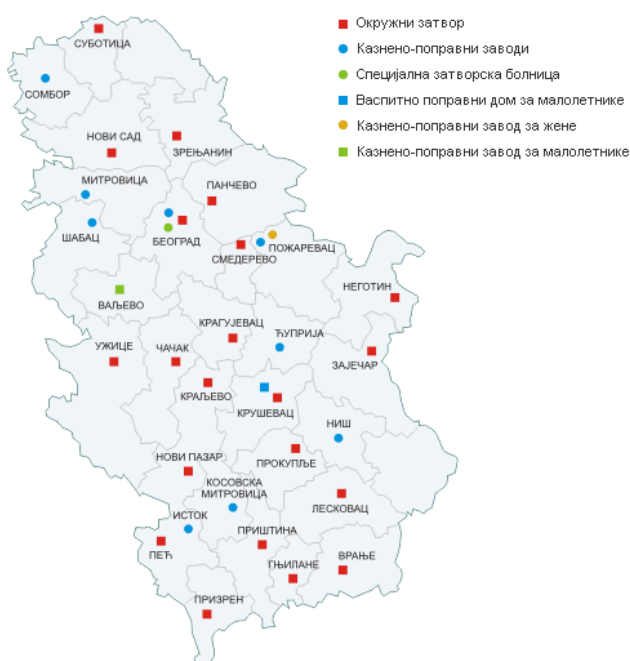
- Kazneno-popravni zavod i okružni zatvor – za izvršenje kazne zatvora i mere pritvora
- Kazneno-popravni zavod za žene – za izvršenje kazne zatvora i maloletničkog zatvora
- Kazneno-popravni zavod za maloletnike – za izvršenje kazne maloletničkog zatvora

- Specijalna zatvorska bolnica – za lečenje osuđenih i pritvorenih lica, za izvršenje mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, obaveznog lečenja alkoholičara i obaveznog lečenja narkomana
- Vaspitno-popravni dom – za izvršenje vaspitne mere upućivanja u vaspitno-popravni dom

Tipovi zavoda prema stepenu obezbeđenja:

- Otvoren
- Poluotvoren
- Zatvoren
- Zatvoren sa posebnim obezbeđenjem

Okružni zatvor spada u zavode poluotvorenog tipa u kojima je služba obezbeđenja jedina prepreka za bekstvo, a ogradni zidovi su obično od žice.

Slika 1. Kaznene ustanove u Republici Srbiji

3. STUDIJA SLUČAJA

3.1 Okružni zatvor u Novom Sadu

Okružni zatvor u Novom Sadu je ustanova poluotvorenog tipa i smešten je na naselju Klisa.

Zatvor u Novom Sadu osnovan je početkom 20. veka sa sedištem u Dunavskoj ulici, a zgrada je bila povezana sa zgradom suda. Zatvor je 1986. godine dislociran na Klisu, sadašnju adresu. Osnivač zatvora je Skupština grada Novog Sada.

Iako je kategorisan kao okružni zatvor poluotvorenog tipa u arhitektonskom smislu predstavlja zatvoreni tip ustanove. Iza visokih betonskih ogradnih zidova sa integralnim sistemom video nadzora smeštena su dva slična objekta – jedan za izvršenje mere pritvora i drugi za izdržavanje kazne. Unutar zatvorenog dela objekat smešteni su prateći objekti: crkva, odeljenje za lečenje lica lišenih slobode, pogon za izradu proizvoda od kartona itd. Van ovog dobro obezbeđenog kruga nalazi se pogon za izradu

betonskih elemenata i betonske galanterije i objekti za uzgoj stoke i živine.

Kapacitet odeljenja za izvršenje mere pritvora projektovan je za smeštaj 164 lica i odeljenje za izdržavanje kazne za 140 lica, što ukupno iznosi 304 lica lišenih slobode.

Slika 2. Okružni zatvor u Novom Sadu

Slika 3. Zgrada uprave

3.2 Zatvor u Denveru, Kolorado

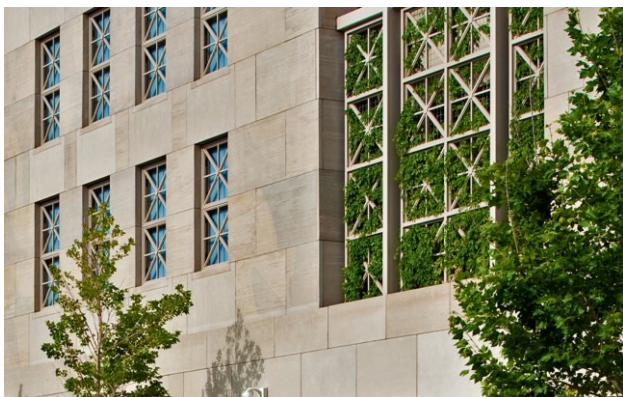

Slika 4. Zatvor u Denveru, Kolorado

Objekat: Van Cise-Simonet Detention Center
 Arhitekta: Hartman-Cox Architects
 Lokacija: Denver, Colorado
 Godina: 2010.
 Kapacitet: 1500 lica

Zatvor u Denveru projektovan je od 2005. do 2010. godine od strane Hartman – Koks Arhitekata (Hartman – Cox Architects) i predviđa smeštaj od 1500 lica lišenih slobode. Materijali i forma treba da ilustruju ozbiljnost i namenu ustanove, kao i optimizam za budućnost. Objekat je smešten u pešačkoj zoni u blizini zgrade suda i ima tunelsku vezu sa sudom, radi bezbednog kretanja zatvorenika. Svojom arhitekturom potpuno je uklopljen u kontekst okoline.

Strogo kubične forme daju ozbiljnost ovom objektu dok obrada fasade svetlim kamenom pruža toplinu i stvara harmoničnu kompoziciju sa okolinom. Fenestracija je veoma stroga, kao i položaj i raspored zelenila.

Slika 5. Materijalizacija fasade

3.3 Zaključak studije slučaja

Analizom svetskih primera zatvora možemo zaključiti da bolji uslovi života u zatvoru doprinose bržem preobraženju i prevaspitanju zatvorenika. Time je uspostavljen smireniji odnos među licima lišenih slobode i bolje ih pripremaju za dalji život, koji sledi nakon izvršenja kazne. Cilj ovih ustanova je upravo društvenog karaktera, dakle edukacija i socijalizacija pojedinaca ne sme biti zapostavljena.

Osnovna ideja je stvoriti humaniju društvenu zajednicu sa minimalnim opasnostima i nasiljem, što se postiže upravo pomaganjem, zatvorenicima, jer kako pomažemo njima, tako pomažemo i sami sebi. Zatvorenici treba da budu aktivno uključeni u državne programe, jer su tako veće šanse da nakon odsluženja kazne postanu normalni građani, bezopasni po zajednicu. Treba posvetiti pažnju projektovanju različitih programa unutar zatvora, jer je dokazano da arhitektura izuzetno utiče na psihologiju zatvorenika.

U Srbiji su objekti ove namene sagrađeni davno i zbog toga su u veoma lošem stanju. Razlog za to je svakako i nedostatak resursa za ulaganje u njihovu obnovu, ali i uobičajeno shvatanje da zatvorenici ni ne zaslužuju bolje uslove. Uslovi za život u našim zatvorima su nezadovoljavajući, a svaka nezainteresovanost javnosti za javne ustanove dovodi do opadanja kvaliteta usluga i samim tim do povećanja troškova. Treba prihvatiti naučna istraživanja, savremene tehnologije i modernu arhitekturu kaznenih ustanova, jer je dokazano da to dovodi do smanjenja i broja prestupnika, ali i smanjenja troškova, jer je održavanje starih, oronulih objekata zahtevno i neisplativo.

Osnovni cilj projektovanja modernijeg zatvora u našoj državi je smanjenje stope kriminala. Srbija bi bila bogatija za jedno savremeno arhitektonsko delo, čija tipologija nije dovoljno istražena u našoj državi, ali kao i svi drugi javni programi, popravni i zatvorski centri moraju se razvijati zajedno sa razvojem tehnologije i društva.

4. PROJEKTNII ZADATAK

Projektnim zadatkom se predviđa izgradnja objekta Okružnog zatvora spratnosti P+1 za smeštaj 152 lica lišenih slobode, na odabranoj lokaciji. S obzirom da se radi o javnom objektu specifične namene, funkcionalni zahtevi su takođe specifični, pa je obavezno poštovati propise i standarde koje ova tipologija zahteva.

4.1 Analiza lokacije

Odabrana lokacija za novoprojektovani objekat Okružnog zatvora je lokacija postojećeg objekta Okružnog zatvora u Novom Sadu na nesalju Klisa. Glavne saobraćajnice u blizini parcele su: Auto put E75, Sentandrejski put. Parceli se pristupa manjom, sporednom ulicom: Proleterska ulica. Trenutno ne postoji direktan izlaz na Auto put E75, ali ovaj potencijal položaja parcele u odnosu na jednu od najbitnijih saobraćajnica u našoj državi, svakako treba iskoristiti. Planirana je izgradnja saobraćajnice (Zatvorska ulica) koja bi direktno povezivala Proletersku ulicu i Auto put E75.

Potencijal lokacije:

Odabrana lokacija je povoljna za izgradnju ovog tipa objekta jer je smeštena u veoma mirnom delu grada, na samom izlazu iz Novog Sada, na mestu gde već 33 godine postoji objekat iste namene. Parcela je okružena velikim brojem manjih privatnih parcela na kojima su isključivo jednorodnične kuće. Ono što karakteriše jednorodnično stambeno naselje je upravo, mir, tišina, slaba frekventivnost saobraćaja i s obzirom da je ovo zatvor poluotvorenog tipa, svakako je pozitivno smestiti ga u ovakvo okruženje. Direktna veza sa auto putem je

povoljna u slučajevima kada se zatvoreniku odredi premeštaj zbog nedoličnog ponašanja ili bilo kog drugog razloga, kao i u slučajevima kada se osuđeni iz okoline Novog Sada tek dovode u zatvor. Odabrana parcela je okružena zelenim pojasom, što se može iskoristiti i u svrhe vizuelne zaštite, ili kao pojas koji odvaja različite namene, takođe zelenilo je veoma važan izvor pozitivne energije i zdravog života, a samim tim utiče na „oporavak“ zatvorenika. Takođe jedna od ideja je da upravo zatvorenici budu ti koji će održavati zelenilo oko samog objekta, na neki način Okružni zatvor bio bi mali deo Gradskog zelenila.

Slika 6. Ortofoto snimak odabrane lokacije

4.2 Arhitektonski koncept

Ova vrlo specifična namena objekta okarakterisana je i vrlo specifičnom arhitekturom. Osnovna ideja je da objekat istovremeno pruža kako zatvorenima, tako i prolaznicima i drugim korisnicima ovog objekta, osećaj kažnjavanja, krivice, ali i nade za boljim životom i pokajanjem.

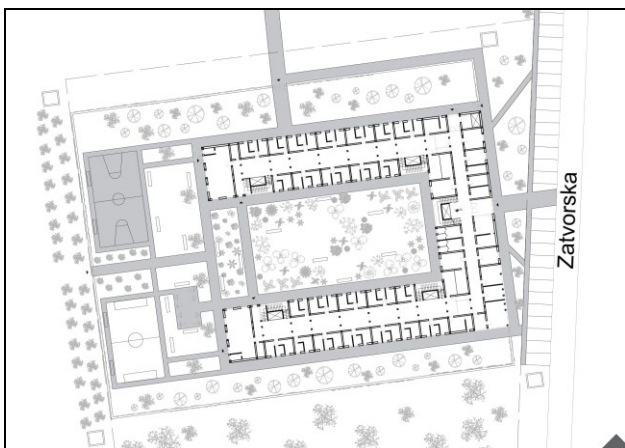
Cilj je projektovati enterijer, ali i eksterijer objekta upravo tako da uliva osećaj svrsishodnosti. Ovaj dvostruki cilj postiže se kombinacijom stroge i svedene arhitekture, gabaritne građevine, tamnije boje sa jednim detaljima u vidu rešetki, koji definitivno simbolišu kaznu s jedne strane i pružaju osećaj bezbednosti s druge, dok velike površine zelenila, drvoredi, kao i vertikalno zelenilo na zidinama i samom objektu predstavljaju simbol zdravog i novog života.

Slika 7. Unutrašnje dvorište

Slika 7. Glavni ulaz

Slika 8. Uža situacija

5. ZAKLJUČAK

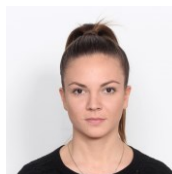
Odabrana tipologija okružnog zatvora je veoma kompleksna i ozbiljna tema u projektovanju. Tokom vremena, menjali su se pristupi u realizaciji odsluživanja kazne, kao i načini i metode prevaspitanja, pa su se skladno s tim menjali i funkcionalni i estetski principi pri projektovanju ovakvih objekata.

Imajući u vidu trenutno stanje ustanova ovog tipa na našim prostorima, cilj ovog rada je pre svega skretanje pažnje na ovaj problem i predlog rešenja novog, savremenog objekta okružnog zatvora.

6. LITERATURA

- [1] Zakon o izvršenju krivičnih sankcija „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005 i 72/2009
- [2] Sistem izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji, dr Borislav Marić i mr Ivan Bulatović, Udruženje penologa Srbije, Beograd 2004.godina
- [3] Pravilnik o organizaciji i postupanju sa pritvorenima u posebnoj pritvorskoj jedinici, Sl. glasnik RS, br 81 od 23. septembar 2005

Kratka biografija:

Tamara Popić rođena je u Novom Sadu 1993. god. Osnovne akademske studije na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitektura i urbanizam završila je 2017. Godine. Master rad iz oblasti Arhitektura i urbanizam odbranila je 2019. god.